

Rainer Maria Rilke (4 Aralık 1875 - 29 Aralık 1926)

Alman kökenli demiryolu memuru bir baba ve Praglı zengin bir aileye mensup bir annenin oğlu olarak Prag'da doğdu. Çocukluğunu ve ilk eğitimini annenin orta sınıf aidiyet eğilimlerinin belirlediği baskıcı bir ortamda yaşadı. Anne ve baba, oğul dokuz yaşındayken boşandı. 1884'te annesiyle birlikte Viyana'ya gitti. Burada rahiplerce yönetilen seçkin bir okula, daha sonra Avusturya'da Sankt Pölten'deki askerî ortaokula devam etti. Başarılı bir öğrenci olmasına karşın ruhsal dünyasındaki kargaşayı hızlandıran yıpratıcı askerî eğitime idarenin de dayatmasıyla son verdi. 1891'de amcasının himayesinde işletme ve ticaret okumak hedefiyle Linz Ticaret Akademisi'ne kaydoldu. 1895'te Prag'daki Karlova Üniversitesi'nde Alman edebiyatı, sanat tarihi ve hukuk alanlarında ek dersler aldı. Genç Rilke'nin *Leben und Lieder (Yaşam ve Şiirler)* başlığında topladığı ilk şiirleri de bu dönemde yayımlandı.

1896-1899 yılları arasında yükseköğrenimini Münih ve Berlin'de sürdürdü. Münih'te tanıştığı Lou Andreas-Salomé ile yolculuklara çıktı. Bu yolculuklar yaşam ve sanat arasında kurduğu kendine özgü yaklaşımın biçimlenmesinde ve yol arkadaşının güçlü etkisi altında sanatçı kimliğinin gelişmesinde önemli rol oynadı. 1900'deki ikinci Rusya yolculuğundan sonra ruh sağlığı bozulan ve Salomé ile yolları ayrılan Rilke aldığı davet üzerine bazı sanatçıların birlikte çalıştığı Worswede'ye yerleşti. Ertesi yıl Auguste Rodin'in öğrencilerinden Clara Westhoff'la evlendi. Aynı çatı altındaki birlikteliğin çok kısa sürdüğü ama uzun yıllara yayılacak olan bu ilişkiden bir kızları oldu.

Rodin'in davetine uyarak Paris'e gitti. Kısa bir süre ünlü yontucunun özel yazmanlığı yaptıği bu dönemde aralarında sanat koleksiyoncuları, yayıncılar ve sanayicilerin de bulunduğu varlıklı kişilerle yoğun ilişkileri oldu. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde konferanslar verdi, okuma günlerine katıldı, çok sayıda etkili kişi ve kurumun misafiri oldu. Başka ülke ve kentlere yolculukların sürdüğü bu yıllar içinde, *Die frühen Gedichte (Erken Şiirler, 1902)* ve *Das Buch der Bilder (Resimler Kitabı, 1902)* adlı kitaplarını yayımladı. 1905'te *Das Stundenbuch (Saatler Kitabı)*; 1906'da, *Die Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke (Sancaktar)* basıldı. Sanatsal bakışının yenilenmesinde etkisi olan Rodin'in sanatını irdelediği *Rodin* monografisi (1907) ve ressam Paula Modersohn Becker'e ve genç şair Kont Wolf von Kalkreuth'a adanmış iki *Requiem* de bu dönemin ürünleri arasındadır. Aynı yıl yayımlanan *Neue Gedichte (Yeni Şiirler)* şairin sonraki on yıl içinde varacağı şiirsel dorukların işaret fişeği niteliğindedir. 1910'da tek romanı olan *Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge (Malte Laurids Brigge'nin Notları)* yayımlandı. Sonradan 20. Yüzyılın başyapıtları arasında anılacak olan bu roman şairin geniş okur kitleleri tarafından tanınmasını sağladı.

Rilke, Birinci Dünya Savaşı yıllarını ağırlıklı olarak, kısa bir süre askerî arşivde görev yapacağı Münih'te geçirdi. Savaşı tuhaf bir heyecanla karşılayan bir dizi lirik şiir yayımladıysa da insanlığın nasıl bir felaketle karşı karşıya bulunduğunu çok kısa sürede anladı. Zihinsel kargaşa, hastalıklar, üretilemeyen sancılı ve içe kapanışlarla geçirdiği bu korkunç dönem sonunda, kimi varlıklı dostlarının ısrarlı desteği sayesinde İsviçre'ye yerleşebildi. Harap durumdaki Muzot Şatosu'nda kalan şair, 1912 yılının fırtınalı bir gecesinde Trieste yakınlarındaki Duino Şatosu'nda başlayan "Ağutlar" serüvenini uzun yıllar sonra burada tamama erdirdi. İkinci dev yaptığı sayılan *Orpheus'a Soneler* de 1922 yılı kışının aynı günlerinde, iki hafta gibi mucizevi bir sürede tamamlanarak Duino Ağutları'nın yanındaki yerini aldı. Her iki yapıt da 1923'te yayımlandı.

1924 yılında şatonun bahçesinde eline batan bir gül dikenini şairin ölümcül kan kanserine yakalanmış olduğunu açığa çıkardı. Rainer Maria Rilke, iki yıl süren umutsuz tedavi süreçlerinin ertesinde, 26 Aralık 1926'da yaşama veda etti. 2 Ocak 1927 günü, az sayıda dostunun katılımıyla Muzot Şatosu yakınlarındaki küçük Rarogne Kilisesinin karşısına gömüldü.

Süheyla Kaya

1955 Eskişehir doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Almanya'da tamamladı. 1975 yılında Türkiye'ye döndükten sonra sosyalizm ve toplumsal mücadeleler kuram ve tarihine odaklanan çok sayıda yapıtı Türkçeye kazandırdı. *Brecht'in Lai-Tu'su* (Ruth Berlau), *Birçok Hayat Yaşadım* (Aleksandra Kollontay), *Duvardaki Sarmaşık Gibi* (Mauricio Rosencof – E. Fernandez Huidobro) *Devrim Taciri-İttihat ve Terakki'nin Bolşevik Teorisyeni: Parvus Efendi* (Winfried B. Scharlau - Zbynek A. Zeman), *Ulrike Meinhof: Üzgün Olmaktansa Öfkeli Olmayı Yeğlerim* (Alois Prinz) gibi biyografiler yanında; 2004 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Elfriede Jelinek'in *Piyanist*, Hermann Broch'un *Büyülenme*, Peter Handke'nin *Solak Kadın* romanları Kaya'nın çevirileri arasındadır. Çocuk Edebiyatı alanında da onlarca kitabın çevirisine imza atmış olan Süheyla Kaya; Erich Kästner ve Paul Maar'ın da aralarında bulunduğu birçok yazarın çevirmenidir.

Rainer Maria Rilke
Duino Ağıtları

Ayrıntı: 1233
Şiir Dizisi: 28

Duino Ağışları
Rainer Maria Rilke

Kitabın Orijinal Adı
Duineser Elegien, 1923

Almancadan Çeviren
Süheyla Kaya

Yayıma Hazırlayan
Saliha Nazlı Kaya

Son Okuma
Tanya Varer

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Petek Yılmaz

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Yayıma Hazırlık ve Uygulama
Kani Kumanovalı, Hediye Gümen, Esin Tapan Yetiş

Baskı
Ali Laçın - Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu - İstanbul - Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 33160

Birinci Basım: İstanbul, Nisan 2019
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-605-314-325-3
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobzar Mah. Cemal Nadir Sok. No.:3 Çağaloğlu - İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Rainer Maria Rilke
Duino Ağıtları

Almancadan eviren: Süheyla Kaya

Rainer Maria Rilke: “Şiirden Bir Yaşam” İçin Kenar Notu

Kendisinden bir yıl önce doğum esnasında ölen kız kardeşine anıştırmayla René Maria adıyla vaftiz edilen Rilke, Alman kökenli demiryolu memuru bir baba ve Praglı zengin bir aileye mensup bir annenin oğlu olarak 4 Aralık 1875'te Prag'da doğdu.

Çocukluğunu ve ilk eğitim dönemini hırslı annenin yükselme tutkularının belirlediği bir ortamda yaşayan René, annesiyle babası boşandıklarında dokuz yaşındaydı. Birlikte Viyana'ya gitmek zorunda kaldığı annesinin tercihleri doğrultusunda önce Prag'a, piarist rahiplerin yönettiği seçkin bir okula, ardından Avusturya'da Sankt Pölten'deki askerî ortaokul ve devamında Bohemya'da Mährisch-Weisskirchen'deki askerî yüksekokula gitti. Başarılı bir öğrenci olmasına karşın ince yaratılışına uygun düşmeyen bu süreçlerden olumsuz etkilenerek okul idaresinin de dayatmasıyla okuldan ayrıldı. 1891'de işletme ve ticaret okuyacağı Linz Ticaret Akademisi'ne kaydoldu. Eğitimini 1895'te Prag'daki Karlova Üniversitesi'nde aldığı Alman edebiyatı, sanat tarihi ve hukuk dersleriyle derinleştiren genç Rilke'nin *Leben und Lieder (Yaşam ve Şiirler)* başlığında topladığı ilk şiirleri de bu yıllarda, 1894'te yayımlandı.

1896-1899 yılları arasında öğrenimini Münih ve Berlin'de sürdürdü. Münih'te Lou Andreas-Salomé ile tanışması genç şairin yaşamında dönüm noktası oldu. Aynı yıllar içinde Salomé ile Berlin, Floransa ve Rusya'ya gitti. Rus kültür yaşamının birçok önemli figürüyle tanıştığı bu yolculuklar bir yandan yaşamın katı ve çok yönlü gerçeklikleriyle yüzleşmesine zemin sağlarken, bir yandan da yaşam

ve sanat arasında kurduğu kendine özgü yaklaşımın biçimlenmesinde, özellikle de yol arkadaşının güçlü etkisi altında sanatçı kimliğinin gelişmesinde önemli rol oynadı.

Lev Tolstoy'la yeniden buluştuğu 1900'deki güney Rusya yolculuğundan sonra ruh sağlığı bozulan ve Salomé ile yolları ayrılan Rilke, ressam Vogeler'in daveti üzerine ağırlıklı ressam ve yontuculardan oluşan bir dizi sanatçının atölyelerde birlikte çalıştığı Worpswede'ye yerleşti. 1901 yılında Auguste Rodin'in öğrencilerinden Clara Westhoff'la evlendi. Aynı çatı altındaki birlikteliğin sadece bir yıl sürdüğü ancak uzun yıllara yayılacak olan bu ilişkiden bir kızları oldu.

Clara'dan ayrılmasından kısa süre sonra Rodin tarafından Paris'e çağrıldı. Bir süre özel yazmanlığını da yapacağı ünlü yontucunun derinlikli kişisel etkisi şairin yaşamında yeni bir dönemin başlangıcıydı. Bu süreçte, başta gelen şiirsel izlekleri arasındaki iç dünya - dış dünya etkileşimi ve nesnelerin varoluş hâlleriyle ilgili farklı bakışının gelişiminde Rodin'in yontu sanatı ve yapıtları üzerindeki irdelemelerinin çok önemli etkisi oldu. Toplum katlarında etkili, sanatsal-kültürel çalışmaları destekleyen, aralarında sanat koleksiyoncuları, yayıncılar ve sanayicilerin de bulunduğu varlıklı kişilerle ilişkileri bu dönemde yoğunlaştı; Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelen çok sayıda konferans, okuma günü ve misafirlik davetine icabet etti, sonraki yıllarda da kesintisiz devam etmek üzere bu kesimlerin gönüllü desteğinden yararlandı.

Başka ülke ve kentlere yaptığı yolculukların da sürdüğü bu yıllar içinde, önceki yılların birikimi olan, büyük ölçüde romantik ve simgeci öğelerle yüklü şiirlerini *Die frühen Gedichte (Erken Şiirler, 1902)* ve *Das Buch der Bilder (Resimler Kitabı, 1902)* adlı kitaplarda bir araya getirdi. 1905'te *Das Stundenbuch (Saatler Kitabı)*; 1906'da, ilk hâli daha önceki yıllarda kâğıda dökülmüş ve 1912'deki yeni basımı savaş öncesi ortamdaki okur algısının da etkisiyle on binlerce nüshaya varacak olan *Die Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke (Sancaktar)* yayımlandı. Ünlü yontucunun sanatsal bakışını ve yapıtının özelliklerini ele alan *Auguste Rodin* monografisi de bu dönemdeki yoğunlaşmasının önemli ürünlerinden biri olarak 1907'de basıldı.

Rilke "çalışma yılları" olarak andığı Paris döneminde, 1908 Kasım'ında, çocukluğundan aşına olduğu sarsıcı ölüm acılarıyla yeniden yüz yüze geldi. Her zaman yaşamla baş etme aracı olarak gördüğü şiir, çoğu kereler olduğu gibi şair için bir şiir yaşamına dönüşecek, ruhunu kavuran rüzgârın acı dolu esini doğum esnasında

ölen arkadaşı ressam Paula Modersohn Becker'e ve genç şair Kont Wolf von Kalckreuth'a adanmış iki *requiem*'i getirecekti.

Rilke'nin erken dönem edebî çalışmalarındaki öykülerde ortaya çıkan güçlü anlatı yeteneği, beş yıla yakın bir çalışmanın sonunda 1910'da yayımlanan *Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge* (*Malte Laurids Brigge'nin Notları*) adlı romanında en üst ifadesini buldu. Kendi deyişle "neredeyse sonsuz biçimde olanaksız olan yaşam konusunda bir çekişme"nin anlatıldığı ve büyük ölçüde özyaşam öyküsüne göndermeler barındıran bu roman, şairin geniş okur çevreleri nezdinde bilinir olmasının da yolunu açtı.

Rilke, insan varlığının ve varoluş sorunlarının görünür-görünmez uçlara doğru titizlikle didiklendiği ve esasen 1907'deki *Neue Gedichte* (*Yeni Şiirler*) toplamındaki izlekleri devam ettiren bu büyük anlatının içerdiği şiirsel karanlıkları, araya giren bir yıllık Kuzey Afrika yolculuğunu da kapsayan yeni bir gezginlik sürecinin ardından 1912'de ilk parçalarını yazdığı ve on yıl sonra tamama erdiğinde *Duino Ağıtları* adını alacak olan görkemli yapıtında yeniden işleyecekti.

İnsanlık tarihinin o zamana dek gördüğü en büyük kırımlara neden olan Birinci Dünya Savaşı yıllarını ağırlıklı olarak, kısa bir süre askeri arşivde de çalışacağı Münih'te geçirdi. Savaşı içinde bulunulan insanlık durumunu değişikliğe uğratacak mitolojik bir olay biçiminde ele aldığı, esasta şovenizm ve düşmanlık öğeleri barındırmasa da genel ortamın etkisiyle savaş yanlılığında kullanılma riski bulunan az sayıdaki lirik şiirin yeniden yayımlanmasına izin vermedi. İncecikli, kırılğan yapısı savaşın nasıl bir felaket olduğunu çok kısa sürede kavramasını sağladı ve savaş karşıtı düşünceleri pekiştirdi.

Doğası gereği "yurtsuzluğa" yatkın olan, zihinsel kargaşa, hastalıklar, üretememiş sancılı ve içe kapanışlarla geçirdiği bu korkunç dönem sonunda gerçekten de yurtsuz kalan şair, kendisinden desteğini esirgemeyen varlıklı dostlarının ısrarlı çabaları sayesinde 1919'da İsviçre'ye yerleşebildi. Bu tarih, Rilke için sanatının arzu ettiği doruklara ulaşacağı bir dönüm noktasıydı. Dostlarının kendisine ayırdığı, ortaçağdan kalma Muzot Şatosu, Rilke'nin belki de tüm yaşamı boyunca biriktirdiği büyük varoluş sancısının müthiş bir şiirsel patlayışla tüm diğer yapıtlarının yanında ama üzerinde ortaya çıktığı, şiirden bir yaşam yapıtına dönüştüğü yer oldu. Paris yıllarında tanıştığı Kontes Marie von Thurn und Taxis'in Trieste yakınlarındaki Duino Şatosu'nda 1912'nin fırtınalı bir kış gecesinde başlayan "Ağıtlar" serüveni, sancılı geri dönüşler ve tıkanışlarla dolu uzun on yılın so-

nunda 853 dizeden mürekkep on şiirlik son hâline kavuştu. Şairin diğer dev yapıtı sayılan *Orpheus'a Soneler* de aynı 1922 yılı kışında iki hafta gibi mucizevi bir sürede tamamlanarak *Ağıtlar*'ın yanında yerini aldı.

"*Ağıtlar*" ve "*Soneler*", Malte'nin "*Notlar*"ında ucu açık belirsizliğe terk edilen insan yazgısı için hâlâ bir acılar ve anlamsızlıklar zorunluluğu vaat etmekten kaçınmasa da yaşamı tüm bu öğeleri de içeren büyük karmaşasıyla birlikte olumlayan bir izleği resmeder: Her şeyin üstünde ve ötesinde belki de her bir bireyin kendi şiirsel mitolojisini yarattığı devasa bir mitoloji kurmak; anlamsızlıklarla, boşunallıklarla dolu olan "geçici" yaşamın kendisini başı başına bir "sonsuz" anlam olarak inşa etmek.

Rilke'nin saf şiir içinde kalmak, kendini tümüyle şiir içinde, şiirle var etmek tutkusu rastlantısal veya dönemsel değildi. Bütün bir ömre yayılan bu varlık hâli, şairin toplumsal yaşam içindeki ilişkilerini belirlediği gibi siyasal gelişmeler ve siyaset karşısındaki tutumunu da belirlemiştir. *Ağıtlar*'ın anlamsızlıklar dünyasının çaresizlik içinde ama umudunu yitirmek istemeyen şairi, Birinci Büyük Savaş'ın en az kendisi kadar dehşetle sonuçlanan sonraki devrim günlerinde de genel olarak bu tutumunu korudu. Genelde halk hareketlerine ve hatta radikal sola belli bir empatiyle bir ölçüde yakınlaşmış olsa da çok sınırlı bazı örnekler dışında hiçbir zaman etken bir siyasal müdahil olmadı. Devrimin yenilgiye uğramasından sonra vahşice katledilecek olan Karl Liebknecht'in eşi ve yoldaşlarıyla iletişime kadar varan bu yakınlaşma bile, biyograflarından Stefan Schank'ın anlatımına göre, Rilke'yi kendi şiir dünyasında kalmaktan uzaklaştıramamıştı.

Rilke'nin İsviçre yılları, her durumda vazgeçilmezliğini koruyan kısa veya görece uzun yolculuklar yanında nedeni ilk önceleri bir türlü tanımlanamayan rahatsızlık ve hastalıklarla geçti. Farklı sanatoryum ve tıbbi merkezlerde süresi değişen tedaviler gördü. *Ağıtlar* ve *Soneler*'den sonra yeni ve bağımsız bütünler üretmemiş olsa da şiirlerini ve çocukluğundan beri vazgeçilmez tutkusu olan bitmek bilmez mektuplarını yazmayı sürdürdü. *Ağıtlar* sonrası bu dönemde, Stefan Zweig'in yorumuna göre, "kendini son bir yeniden yaratma eylemi" olarak yeni bir dile yöneldi. Proust, Gide, Claudel ve Cocteau'nun da aralarında bulunduğu birçok çağdaş Fransız yazarının Alman dilinin konuşulduğu ülkelerde tanınması için yoğun çaba harcadı. Bir yandan da *Soneler*'deki derinlikli duru tınının izini süren Fransızca şiirlerini kaleme aldı. Bu şiirlerden bir bölümünü *Vergers* adı altında bir araya getiren Rilke, şiir ve yaşam ilişkisindeki istisnai durumunu

kendisinininkine yakın bulduğu çağdaşı Paul Valéry'nin kitaplarını da Almancaya çevirerek yayımlattı. Bu son döneminde, Viyanalı genç lirik şair Erika Mitterer'le olağandışı yoğunluktaki şiir-mektuplaşması da özellikle anılmaya değerdir.

1924 yılında, Muzot Şatosunun varlıklı dostların süren destekleri sayesinde ıslah edilmiş olan bahçesinde eline batan gül dikeninin yol açtığı dayanılmaz ağrılar şairin geri dönülemez noktada kan kanseri olduğunu açığa çıkardı.

Sonrasındaki umutsuz tedavi süreçleri hiçbir olumlu değişiklik getirmeyecek ve görkemli yaşam gülünün şairi, bir gül dikeninin ne yazık ki çok gecikerek haber verdiği menhus hastalığın pençesinde dramatik biçimde yaşama veda edecekti.

Vasiyetini, daha doğru deyişle gömüt yazıtını bir yıl öncesinden, yine gül imgesi aracılığıyla, insan varoluşunun görkemli yalnızlığını öven şu dizelerle yazmıştı:

*“Gül, ey saf çelişki,
onca gözkapağının altında,
hiç kimsenin uykusu olmamanın hazzı”*

Rainer Maria Rilke, 2 Ocak 1927 günü, ölümün epey zamandır sadece yaşamın sonsuzluk parçası, bir varoluş hâli olarak değil onu şiir kılmış büyük bir insan yalnızlığının gerçekliği olarak hüküm sürdüğü mor dağların eteğinde, küçük Rarogne Kilisesinin karşısına gömüldü.

Son şiirlerinden birinde söylediği gibi “*yüreğin dağlarına terk edilmiş*” ıssız bir coğrafyada.

Emirhan Oğuz
24 Ağustos 2018

